

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΠΥΡΓΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Η γέννα

1938. Η Πολυξένη Παπαχρήστου
με το γιο της Χρήστο.

1999

Η γέννα

Όταν γέννησα στο νοσοκομείο τον πρώτο μου γιό με καισαρική τομή, η μάνα στεναχωρήθηκε πολύ. Δεν μπορούσε να πιστέψει πως χρειάστηκε το νυστέρι του γιατρού να μου ανοίξει την κοιλιά για να βγει ο εγγονός της. Τότε άρχισε να μου διηγείται πώς γέννησε εκείνη την πρώτη της κόρη.

Ήταν αρχές του Σεπτέμβρη του '37, και είχα ξυπνήσει πολύ πρωί στις πέντε, για να ζυμώσω ψωμί. Μόλις τελείωσα, άρχισα να πλάθω τα φύλλα της γαλατόπιτσας όταν μ' έπιασαν οι πόνοι της γέννας.

Η πεθερά μου φώναζε τη μαμμή και τη μάνα μου. Κλειστήκαμε στο μαντζάτο, η γιαγιά σου δυνάμωσε τη φωτιά στο τζάκι, έβρασε νερό κι ετοιμάσε τις φασκιές. Ο δυνατός πόνος μ' έκοβε στη μέση. Ντρεπόμουν να φωνάξω. Τανυόμουν όρθια από την πόρτα τρεις ώρες. Όταν γλύστρησε το παιδί από μέσα μου, η μαμμή το κράτησε στα χέρια, έκοψε τον λώρο μ' ένα ψαλίδικαι έδεσε τον σφαλό με βαμβακερή κλωστή.

Ύστερα το έπλυνε και το τύλιξε στα σπάργανα, βάζοντάς το στη σαρμανίτσα. Για να ξεγλυστρήσει εύκολα και το στρώμα από τη μήτρα, μου έδωσε ένα άδειο μπουκάλι να το φουσήξω με δύναμη. Μόλις αυτό έπεσε, το πήρε η πεθερά μου και το έθαψε σε μίαν άκρη της αυλής. Η Βασίλαινα, η μαμμή, μου έδεσε την κοιλιά μ' ένα φαρδύ ζωνάρι για να μην ζαρώσει, και με ξάπλωσε πάνω στα μαντραλίκια. Οι δυνατοί πόνοι της γέννας είχαν φύγει.

Η γιαγιά σου Ελένη γέννησε τον πατέρα σου μόνη στον δρόμο κοντά στο Μοναστήρι καθώς γύριζε απ' το χωράφι. Δεν είχε μαχαίρι μαζί της κι' έκοψε τον λώρο με μια μυτερή πέτρα. Μετά τον τύλιξε στην ποδιά της και γύρισε στο σπίτι.

Μια άλλη γυναίκα, η Ζηκοβιά κοιλονούσε πέντε μέρες. Τότε χρειάστηκε να την κρεμάσουν από τις γρέντες του σπιτιού, δένοντάς την με χοντρές τριχιές από τις μασχάλες και από τη μέση για να μην κουράζεται. Η Ζηκοβιά, πατώντας κάτω και στηρίζοντας το σώμα της στις τριχιές, περίμενε καρτερικά να ελευθερωθεί και να ησυχάσει από το μαρτύριο.

Έτσι γεννήθηκε ο Βύρωνας.

Ένα άλλο παιδί γεννήθηκε μελανιασμένο. Τότε η Βασίλαινα, φύσηξε μ' ένα καλάμι μέσα στο στόμα του κι αυτό ζωντάνεψε αμέσως.

Μια νεώτερη από μένα γυναίκα, γέννησε στο κατώι, δίπλα στα κατσίκια και τον γάιδαρο. Τανυτόταν όρθια, κρατώντας τ' αυτιά του ώσπου γέννησε το τέταρτο παιδί της. Ήταν τυλιγμένο σε πάνα κι ο κόσμος πίστευε πως θα ήταν πολύ τυχερό. Την πάνα δεν την πετούσαν όπως το ύστερο αλλά την στέγγωναν, τη φύλαγαν στο σεντούκι για να τη βάλουν αργότερα στο χαίμαλι του παιδιού μαζί με τον σφαλό για να μην ματιάζεται.

1935. Γυναίκες και παιδιά μπροστά στον 'Αη-Γιώργη.

Με το πρωτόγαλα και λίγο αλεύρι η μάνα μου έπλασε δύο κουλουράκια με μια τρύπα στη μέση. Το ένα το κρέμασα στο λαιμό μου για το μάτι και το άλλο στη σαρμανίτσα του παιδιού μαζί μ' ένα δαχτυλίδι από τον πεθαμένο πάππο Γρηγόρη.

Το τρίτο βράδυ έρχονται οι Μοίρες να μοιράσουν το παιδί. Είναι τρεις γερασμένες, ζαρωμένες γριές. Η πρώτη κάθεται δίπλα στο κεφάλι του μωρού, και γνέθει με τη ρόκα της το νήμα της ζωής. Η δεύτερη κάθεται στη μέση και κουβαριάζει το νήμα που γνέθει η πρώτη, και η τρίτη που κάθεται δίπλα στα πόδια του, έχει σταυρωμένα τα χέρια και περιμένει τι θα πουν οι άλλες για να μιλήσει τελευταία και να κόψει με το ψαλίδι το νήμα της ζωής. "Τα γραμμένα, άγραφα δεν γίνονται" θυγατέρα μου. Οι αδελφές μου και οι κοντινοί συγγενείς έφεραν στο σπίτι λαγγίτες με μέλι, τυρόπιττες, κότα βραστή για να δυναμώσω και να κατεβάσω γάλα.

Ο πατέρας σου πριν φύγει για την ξενιτιά είχε αφήσει εντολή, εάν γεννιόταν αγόρι να το βαφτίσουν Σωτήρη κι αν ήταν κορίτσι Ευτυχία. Τότε τα παιδιά τα βαπτίζανε πολύ γρήγορα γιατί φοβόταν μήπως πεθαινούν αβήπτιστα.

Όταν σαράντισα, πήγαμε στην εκκλησία να πάρουμε την ευχή.

Ο πατέρας σου επέστρεψε όταν η αδελφή σου ήταν εννιά χρονών. Και εγώ είδα τον πατέρα μου για πρώτη φορά στα οκτώ μου χρόνια όταν γύρισε από την Αμερική."

Λένα Γαλάνη, Φιλολόγος

Ο ποιητής Όμηρος, στον Ύμνο του προς τον Θεό Απόλλωνα, περιγράφει τη στιγμή της γέννησής του στη Δήλο από τη μητέρα του Λητώ (στίχοι 118-125).

Κι' ως πήγαινε η λοχεύτρια Ειλείθυνα προς τη Δήλο
Τότε κι' ο τοκετός έσφιξε τη Λητώ κι' ήθελε να γεννήσει
Αγκάλιασε τον Φοίνικα και στήριξε τα πόδια στο τρυφερό λιβάδι

Και η γη από κάτω, της χαμογέλασε
Και σαν αυτός ήρθε στο φως, όλες μαζί αλάλαξαν οι Θεές.
Τότε λοιπόν ω φωτοδότη Φοίβε, σ' έλουσαν οι θεές με πεντακάθαρο νερό
αγνά και άμωμα και σε ύφασμα λευκό σε σπαράνωσαν
λεπτόυφαντο καινούργιο και σε χρυσή φασκιά σε τύλιξαν.

ΤΟ ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ - ΤΟ ΤΑΧΤΑΡΙΣΜΑ*

Το αργάσυρτο νανούρισμα είναι ένα αυτοσχέδιο τραγουδάκι που λέει η μάνα στο μωρό της για να το αποκοιμήσει. Απαλό, ρυθμικό, ήρεμο, κατευναστικό, κρύβει συναισθήματα στοργής, αγάπης και τρυφερότητας προς το νέο βλαστάρι, που είναι σάρκα από τη σάρκα της.

Μέσα από το δημιουργήμα της γυναικείας έμπνευσης, ξεχύνονται οι πάθοι, οι ελπίδες και τα όνειρα της μάνας για ένα λαμπρό μέλλον. Δίνει ευχές στον γιό ή στην κόρη, λαχταρώντας να τα δει σαν μεγαλώσουν, γεμάτα πλούτο, δόξα, στολίδια, προικιά που θα έλθουν από την Πόλη και τα χρυσαφικά από τα Γιάννινα.

Ξάπλωνε προσεκτικά το φασκιωμένο μωρό στη σαρμανίτσα, χωρίς μαξιλάρι, για να κουνηθεί, να τραγουδιστεί και να κοιμηθεί. Το κούνημα πέρα-δώθε γίνονταν με τα χέρια ή το πόδι όταν η μάνα έπλεκε, έρραβε, έγνεθε.

Το ταχτάρισμα είναι ένα παραπλήσιο παιδικό τραγούδι και το έλεγε η μάνα ή η γιαγιά την ώρα που το κρατούσαν στην αγκαλιά και σκοπό είχε να διασκεδάσει το βρέφος, να το κάνει να γελάσει με τις κινήσεις πάνω-κάτω.

Ρυθμικό, αργάσυρτο σε ιαμβικό μέτρο το νανούρισμα. Χαρούμενο και πιο ζωντανό σε τροχαϊκό μέτρο το ταχτάρισμα.

Σαρμανίτσα

* Μερικά νανουρίσματα είναι από το βιβλίο του Νικολάου Πολίτη "Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού"

Η γιορτή της μαμμής καθιερώθηκε από τις μητέρες που την επισκέπτονταν μια φορά τον χρόνο και την ευχαριστούσαν για τη βοήθεια που τις πρόσφερε στις δύσκολες εκείνες ώρες της γέννησης των παιδιών τους. Την ημέρα της Υπαπαντής, μόλις σκολούσε η εκκλησιά, άφηναν τα παιδιά τους στους άντρες τους κι αυτές με τα γλυκά, τα φαγητά και τα κρασιά τους πήγαιναν στο σπίτι της για να της ευχηθούν τα χρόνια πολλά. Φτάνοντας στο κατώφλι έσκυβαν και της φιλούσαν το χέρι με σεβασμό κι εκείνη τις φιλούσε στο μέτωπο. Στην κορυφή του τραπεζιού, στην πιο τιμητική θέση καθόταν η μαμμή, στολισμένη κι επιβλητική για να μπορεί να τις βλέπει όλες. Για κάθε μια είχε έναν καλό λόγο και ρωτούσε για το παιδί της και την υγεία της. Ανάμεσα στα φαγητά και στα γλυκά, είχαν τοποθετημένο μέσα σε πράσινα κλαδιά κι έναν φαλλό καμωμένο από ψημένο ζυμαρί. Καθώς έτρωγαν και έπιναν, ερχόταν στο κέφι, λυνόταν η γλώσσα, έλεγαν αστεία, χόρευαν, τραγουδούσαν. Οι πιο ηλικιωμένες γυναίκες έκαναν άσεμνες χειρονομίες και όλες τραντάζονταν από τα γέλια και τις χαρούμενες φωνές.

Μετά το ηλιοβασίλεμα, όλες μαζί ανέβαιναν στο λόφο με την μαμμή στη μέση και έστηναν έναν μεγάλο χορό ώσπου βράδιαζε. Εάν κάποιος άνδρας δοκίμαζε ν' ανέβει εκεί πάνω, όλες μαζί άρχιζαν να τον πετροβολούν κι έτσι κανένας δεν το τολμούσε. Πολύ αργά το βράδυ επέστρεφαν στο σπίτι τους και η μαμμή τους χάριζε από ένα μικρό δωράκι.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1999

Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

Η μαμμή, Αθηνά Βαζούκη (Βασιλαίνα)

Χήνα μου, άπλωσε τα φτερά, να πλύνω του παιδιού μου
 Αϊτέ μου, τα φτερούγια σου, ν' απλώσω τ' αγοριού μου
 Κι εσύ, αηδόني μου χρυσό, στην κούνια να καθίσεις
 Με τη γλυκειά σου τη φωνή να μου το νανουρίσεις.
 Και σαν το ιδείς να κοιμηθεί, τα μάτια του να κλείσει
 Τρέξε, τον Ύπνο φώναξε να μου το σεργιανίσει.
 Έλα, Ύπνε, και πάρε το, πάν' το στα περιβόλια
 Και γέμισε τους κόρφους του τριαντάφυλλα και ρόδα
 Τα ρόδα Θάναι της μάνας του και τ' άνθη του κυρού του
 Και τα χρυσά τριαντάφυλλα θανά είναι του νονού του.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1999

Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28

1921. Η Ελένη Λάζου με τον γιό της Γιώργο.

Ύπνε που παίρνεις τα μικρά, έλα πάρε και τούτο
Μικρό, μικρό σου το 'δωκα, μεγάλο φέρε μου το
Μεγάλο σαν ψηλό παιδί, ίσιο σαν κυπαρίσι,
Κι οι κλώνοι του ν' απλώνονται σ' Ανατολή και Δύση.

Να μου το πάρεις, Ύπνε μου, τρεις βίγλες θα του βάλω
Τρεις βίγλες, τρεις βιγλάτορες, κι οι τρεις αντρωμένοι.
Βάλλω τον ήλιο στα βουνά, τον αετό στους κάμπους,
τον κυρ' Βοριά το δροσερό, ανάμεσα πελάγου.
Ο Ήλιος εβασίλεψεν, ο αητός αποκοιμήθη,
κι ο κυρ' Βοριάς ο δροσερός στις μάνας του πηγαίνει.
"Γιέ μου, πού 'σουν χτες, πού 'σουν προχτές,
πού 'σουν την άλλη νύχτα;
Μήνα με τ' άστρι μάλωνες, μήνα με το φεγγάρι,
Μήνα με τον αυγερινό, που μεστ' αγαπημένοι;
- Μήτε με τ' άστρι μάλωνα, μήτε με το φεγγάρι,
μήτε με τον αυγερινό όπου στ' αγαπημένοι,
Χρυσόν υγιόν εβίγλιζα στην αργυρή του κούνια".

ΜΑΡΤΙΟΣ 1999

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

1931. Η Αλεξάνδρα Παπαχρήστου με τον γιό της Νικόλαο.

Ύπνε μου, κ' ελάρé μου το, κι' áμε το στα περιβóλια,
 Και την ποδιά του γέμισε τριαντάφυλλα και ρóδα.
 Τα ρóδα νά ν' της μάνας του, τα μήλα του κυρού του,
 Και τ' άσπρα τριαντάφυλλα νά ναι του δάντουλού του
 Ο ύπνος τρέφει τα μωρά κι ο κάμπος τα βοσκάρια,
 κι εμένα το παιδάκι μου το τρέφουνε τα χάδια.
 Ο ύπνος μου στα μάτια κι η γειά στη κεφαλή σου,
 κι η αγρυπνιά στον κύρη σου, να κάμει το προικί σου.
 Κοιμήσου που στο γάμο σου, στ' αρραβωνιάσματά σου
 Θ' ανοίξουν ρóδα και ανθοί μέσα στη κάμαρά σου,
 Τα χιόνια αλεύρια θα γενούν και τα βουνά δαμάλια,
 Κι η θάλασσα γλυκό κρασί να πιούν τα παλληκάρια.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1999

1927. Βασίλης & Μαρίνα Ρούσση
με τον γιό τους Νίκο.

Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30

Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά, έλα πάρε και τούτο
γλυκά γλυκά αποκοίμηστο και πάλι φέρε μου το
Κοιμήσου, κάνε νάνι σου, κάτι να σου χαρίσω,
Να σου χαρίσω τρία χωριά και τρία μοναστήρια
Μέσ' στα χωριά να γεύεσαι, στη χώρα να κοιμάσαι
Και στα μοναστηρόπουλα να πας, να λειτουργήσαι.

Κοιμήσου χαιδεμένο μου
Κάτι να σου χαρίσω
Να σου χαρίσω χάρισμα
Την Άρτα και τα Γιάννινα.

Κοιμήσου Σαββατόλουστο
Την Κυριακή αλλαγμένο
Και τη Δευτέρα το πρωί
Σαν μήλο μυρωμένο.

1937. Η Ευθυμία και η Ευτυχία.

ΜΑΪΟΣ 1999

Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

Κοιμάται τ' όμορφο παιδί
 Και πώς να το ξυπνήσω
 Δεν έχω μοσχοκάρυδα
 Να το πετροβολήσω.
 Κούνα, κούνα, πέρα, πέρα
 Την καλή μου θυγατέρα
 Κούνα, κούνα το αρνάκι
 Το γλυκό μου το παιδάκι.

Μή μιλάτε, μη βροντάτε
 Το παιδάκι μου κοιμάται
 Το παιδί μου ένας κι άλλος
 Είναι άρχοντας μεγάλος.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1999

Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30

1939. Η Μαγδαληνη Βαζούκη (Ζηκοβιά)
 με το γιό της Βύρωνα.

Το παιδί μου το καλό
έξω δεν το μολογώ
Μου τ' ακούει το χωριό
Μου τ' ακούει ο γυιός του Μπέη
Κι έρχεται και μου το παίρνει
Δεν το δίνω εγώ του Μπέη
Δεν το δίνω του Πασά
Θα το δώσω του Βεζύρη
Να περνάει αρχοντικά.

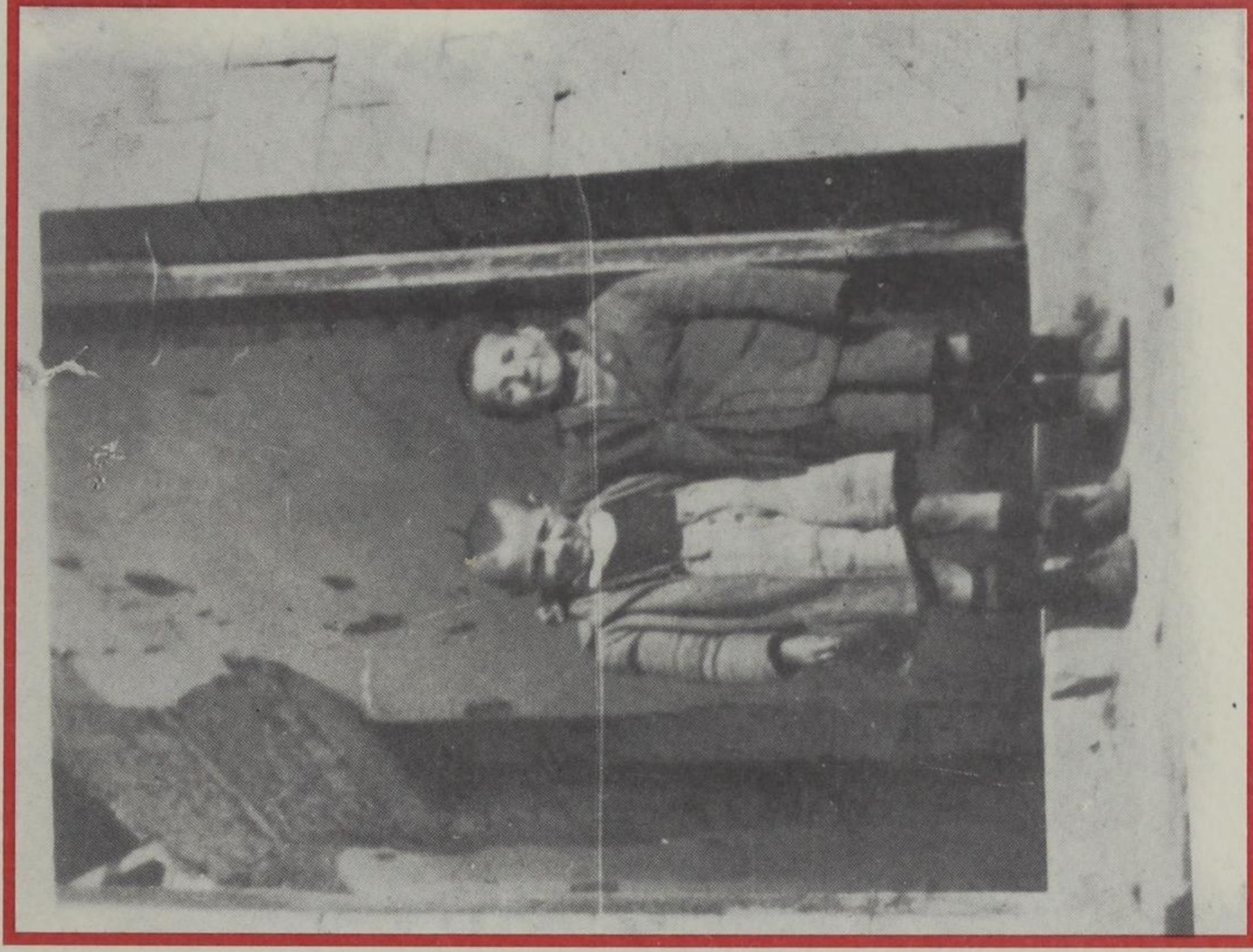

Γιόκα μ' όταν σ' έκανα
Πως δεν εξαπέτησα
Πως δεν έκανα φτερά
Σαν του παγωνιού χρυσά
Να πετάξω στα βουνά;

ΙΟΥΛΙΟΣ 1999

Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

1946. Ο Λάμπρος Λάμπρου και ο Σωτήρης Κοσκινάς.

Στου παιδιού μου τη χαρά
Θε να σφάξω χίλια αρνιά
Χίλια αρνιά, χίλια σφαχτά
Χίλια γιδοπρόβατα.

Έχω 'γω ένα τσουπί
Έχει κι ο βασιλιάς παιδί
Μας μηνάει, μας ξεμηνάει
Να τ' αρραβωνιάσουμε
Να τα στεφανώσουμε.
Πάλι εμείς δεν θέλουμε
Πάλι καμαρώνουμε
Έχει η τσέπη μας φλουριά
Και δανείζει τα χωριά.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1999

Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

1950. Η Σοφία Καρούση
με την εγγονή της Λουκία Πρωτόπαπα.

Ταχιρντί και μπωμπωμπώ
Το παιδί μου θέλει χορό
Θέλει χορό, θέλει καγκέλι
Και γαμπρό από το χέρι.

Το παιδί μου τ' άσπρο
Το παντρεύανε στο κάστρο
Με νονό από την Πόλη
Μπράτιμο απ' το Ζαγόρι
Θα καλέσω τον Αλή
Να μου φτιάχνει το φαΐ
Θα καλέσω τα βιολιά
Να βαρούνε δυνατά.

Στρούμ, στρούμ' στρουμπέλλω
Τον Φράγκο δεν τον θέλω
Θέλω τον Μανώλη
Πούρχεται από την Πόλη
Και δανείζει τον ντουνιά
Όλο γρόσια και φλουριά.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1999

Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

1950. Η Μελλομένη, η Ελευθερία και η Ευτυχία.

Τάχα του κι αράρα του
 Πέρδικα 'ναι η μάνα του
 Σταυραϊτός αφέντης του
 Κάστανα προγεύεται
 Και ζαχαρομύγδαλα
 Κότες με γιουμίσματα
 Ταρνανά και μπω μπω μπω.
 Κι άργα να στο γάμο του
 Να χορεύει η μάνα του
 Να χορεύει ο τάτας του
 Νανανάκι το παιδί
 Σαρμανίτσα με γυαλί
 Και φασκιά μεταξωτή.

Κοιμήσου καλορίζικο και καλοτελειωμένο
 Που σ' έχει ο αφέντης ο Χριστός καλά μελετημένο.

1959. Η Δημητρούλα Σιάφαρη με τον γιό της Νίκο.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1999

Δ	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Π	Π	Π	Σ	Κ	Δ	Τ												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30

Τί έχει, τί έχει το φλουρί μου
Τούτο το μοναχό παιδί μου
Να του πάρω το κακό
Η γιαγιά του η μαύρη εγώ.

Τσίντζιρα, Μίντζιρα
Τρεις χιλιάδες πρόβατα
Κάτω στα λακκώματα
Τρώνε οι λύκοι χείρονται
Και τα σκυλιά γουριούνται.

Άλογο του Κούκου
Σήμερα φορτώνει
Αύριο ξεφορτώνει
Στου παπά τ' αλώνι
Του βρήκα χελιδόνι.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1999

Η Τάκαινα με τον εγγονό της Μάκη.

Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π	Σ	Κ	Α	Τ	Τ	Π	Π														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31